

การขึ้นเขาคีรีวงคต: วิธีพุทธกับวิถีชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
ของชาวพุทธ ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
Khao Khiri Wongkot Climbing: Buddhist Way with Villager's way
of Preserving Community Forests of Buddhists in Thungmon
Sub-district, Prasat District, Surin Province

พระมหาชาญ สร้อยสุวรรณ¹, พระครูกิตติธรรมประสาธน์ บุตรโสม²,
พระครูใบฎีกาณวัฒน์ กำลักรัมย์³ และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม⁴

Phramaha Chan Soisuwan¹, Phrakhrukittidhammaprasat Butsom², Phrakhrubaideeka
Nawat Kamlangram³ and Thanarat Sa-ard-iam⁴

^{1,2,3,4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสุรินทร์

^{1,2,3,4}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand.

E-mail: ¹chansoi2517@gmail.com

Received October 8, 2021; Revised November 23, 2021; Accepted January 1, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติของการขึ้นเขาคีรีวงคต 2) ศึกษาวิถีชีวิตของชาวพุทธในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และ 3) วิเคราะห์การอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาคีรีวงคต ในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยการศึกษาในเชิงเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์ แล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า 1) ประวัติของการขึ้นเขาคีรีวงคต เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยหลวงปู่ริม รตนมณี ทำป่าชุมชนคีรีวงคตขึ้นโดยการจำลองแบบอย่างเขาวงกต ซึ่งเป็นเรื่องราวในมหาเวสสันดรชาดก ทำเส้นทางที่ซับซ้อนวกวน เพื่อเดินจงกรมและปฏิบัติธรรม 2) วิถีชีวิตของชาวพุทธในเขตตำบลทุ่งมน นับถือศาสนาพุทธทุกคร้วเรือน แต่ยังคงมีความเชื่อถือดั้งเดิมในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเซ่นไหว้ศาลปู่ตา เพื่อขอความเป็นสิริมงคล การลงแขกเกี่ยวข้าว และพิธีจองไต (ผูกข้อมือ) มีการละเล่น คือ กัณฑ์มัทรี เรือมอันเร่ เจริญ รำตรุษ และลิเกพื้นบ้าน เป็นต้น 3) วิเคราะห์การอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาคีรีวงคต ใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านจิตสำนึกของชุมชน (2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ (3) ด้านการฟื้นฟูสืบสานประเพณีขึ้นเขาคีรีวงคต ด้วยคุณูปการและสำนึกในบุญคุณของหลวงปู่ริม รตนมณี ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน ได้เป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือทุกองค์กร เพื่อบูรณาการประเพณีนี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม และสืบสานประเพณีอันดีงามนี้ต่อไป

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ป่าชุมชน; เขาคีรีวงคต; ชาวพุทธ; วิถีชาวบ้าน; วิธีพุทธ

Abstract

The objectives of this article were to 1) study the history of the tradition of Khao Khiri Wongkot climbing, 2) study the way of life of Buddhists in Thungmon sub-district, Prasat district, Surin province, and 3) analyze the conservation as depicted in Thungmon sub-district, Prasat district Surin province. The documentaries studies and in-depth interviews were used. Documentary studies and field interviews were performed and then presented using analytical descriptions. The results showed that 1) The history of the Khao Khiri Wongkot climbing began 2500 B.E. by Luangpur Rim Ratanamuni, who did Khiri Wongkot community forest by replicating Khao Khiri Wongkot, which was the story of Vessantara Jataka, made a complicated path to walk and meditate. 2) The way of life of Buddhists in the Thungmon Sub-district was all Buddhist. It had the traditional trust, especially in the sacred, such as Paying homage to Grandfather's Shrine to wish for auspiciousness, rice harvesting ceremony, and reservation ceremony (Cuff binding). There were folk cultural perform such as Kantrim, Rum Anre, Ja Rieng, and Folk Ligase (Li Khe). 3) There were three aspects of community-led forest conservation through the Khiri Wong Kot tradition as follows: (1) community consciousness, (2) conservation of natural resources, and (3) the restoration side continues the Tradition of Khao Khiri Wongkot With the gratitude and gratitude of Luangpur Rim Ratanamuni. At present, Thung Mon Subdistrict Administrative Organization is the cooperative agency for all organizations to integrate this tradition into an integrated learning center and to continue the beautiful traditions.

Keywords: Preserving Community Forests; Khao Khiri Wongkot; Buddhists; Villager's Way; Buddhism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ และมีหลักฐานการก่อสร้างบ้านเมืองในดินแดนแหลมทองมาเป็นเวลานานนับพันปี สภาพสังคมไทยอยู่กันเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อชีวิตและทำให้เกิดความผูกพันต่อท้องถิ่นบ้านเกิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะเห็นได้ชัดเมื่อมีเทศกาลสำคัญ ๆ ของท้องถิ่นจะมีผู้คนเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเพื่อไปร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลตามประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาพร้อมทั้งสนุกสนานเมื่อมีโอกาสพบปะเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และสืบเนื่องจากบรรพชนไทยเป็นผู้ที่มีความสุนทรีย์ในการนึกคิดชอบ และรักที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเทศไทยจึงมีประเพณีที่หลากหลายสาขาไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน ประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติของกลุ่มคน ในสังคมให้เกิดระเบียบแบบแผน และกฎเกณฑ์ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ประเพณีไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ซึ่งรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างมุ่งฟื้นฟู และส่งเสริม ประเพณีไทย ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติในเกือบทุกจังหวัด เพื่อดึงดูดคนไทย และชาวต่างชาติให้มา เที่ยวเมืองไทยมากขึ้น โดยอาศัยประเพณีไทยที่งดงาม และหาได้ยาก แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการฟื้นฟู และส่งเสริมประเพณีไทย แต่เนื่องจากการพัฒนาประเทศไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมา เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อาศัยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก อันจะนำไปสู่ความทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ และภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีการเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น จนสามารถเรียกได้ว่าโลก ไร้พรมแดน วัฒนธรรมต่างชาติได้หลั่งไหลเข้ามา และมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่จนส่งผลต่อเยาวชนที่รับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดการทำลายพื้นฐานทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ทำให้ความเชื่อ และการดำเนินวิถีชีวิตตามประเพณีแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปมาก นอกจากนี้ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว การสื่อสาร และการคมนาคมที่สะดวกสบายมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายที่หมุนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหม่ลุ่มหลงในสิ่งที่ก้าวล้ำทันสมัยต่าง ๆ เริ่มไขว่ไขว่ สืบสน หลงลืม และเข้าใจผิดเกี่ยวกับประเพณีดั้งเดิมของตนเอง มีค่านิยมที่มุ่งเน้นบริโภคนิยม ทำให้การสืบสาน ประเพณี และภูมิปัญญาที่งดงามของชุมชนผุ้ก่อน ดังนั้น แนวคิดในการอนุรักษ์ และสืบสานประเพณี จึงมีความจำเป็นในการที่จะคงไว้ ซึ่งประเพณีที่งดงามไม่ให้สูญสลายไป ประเพณีเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนด พฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม ประเพณีของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จะมีลักษณะที่คนในกลุ่มนั้นประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ต่อเนื่องกันจนเป็นมรดกทางสังคมที่คนเหล่านั้น ถือว่าถูกต้องและดีงาม ในแต่ละท้องถิ่นของประเทศไทย มีประเพณีที่หลากหลายไปตามความเชื่อของผู้คนที่สังคมได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาถึงแม้ว่าในปัจจุบันความ เจริญทางด้านวิทยาการต่าง ๆ จะมีเพิ่มมากขึ้นแต่ประเพณีเหล่านั้นก็ยังคงมีผู้ปฏิบัติสืบสานกันมาอย่าง ต่อเนื่อง ดังเช่น ประเพณีขึ้นเขาศรีวิวงศ์ ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในเดือน 12 ของทุกปี เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์เดินตามรอยเท้าหลวงปู่ริม รตนมณี ในการปฏิบัติธรรมสัมผัสกับธรรมชาติ ณ กลางป่าชุมชนกำไสจาน

ดังนั้นการศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีการขึ้นเขาศรีวิวงศ์ ซึ่งเป็นประเพณีที่สร้างความ สามัคคีในชุมชน อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนทุ่งมน ปัจจุบันประสบ ปัญหาหลากหลาย ปัญหาขยะจำนวนมาก การตัดไม้ทำลายป่าของคนบางกลุ่ม ซึ่งชุมชนสามารถอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยตรง ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมดังกล่าว สามารถจะเป็นแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมของตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ได้ในระดับหนึ่งในการที่จะรักษา ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ไว้เป็นมรดกให้ชนรุ่นหลังสืบไป

ประวัติของการขึ้นเขาศีรีวงคต

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 หลวงปู่ริม รตนมณี พระเกจิอาจารย์ผู้มีภูมิปัญญาที่สูงยิ่ง ซึ่งได้เล็งเห็นเหตุการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ ที่อาจเผชิญกับปัญหาการพัฒนาประเทศก็เป็นได้ จึงได้ริเริ่มประสานแนวทางศาสนธรรมกับประเพณี และวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการทำป่าชุมชนศีรีวงคตขึ้น โดยได้นำพาชาวบ้าน ทำป่าชุมชน พื้นที่ชื่อว่า “ป่าชุมชนศีรีวงคต” เป็นพื้นที่แรกในตำบลทุ่งมน เนื้อที่ประมาณ 65 ไร่ เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา โดยการจำลองแบบอย่างเขาวงคต ซึ่งเป็นเรื่องราวจากคัมภีร์พุทธศาสนา เรื่อง พระเจ้าสิบชาติ มหาเวสสันดรชาดก โดยทำเส้นทางที่ซับซ้อน วกลง เพื่อเดินจงกรม ปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน และเจริญสติ และกลายเป็นแบบอย่างการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมป่าชุมชน ป่าครอบครัว และป่าหัวไร่ปลายนา ในเขตตำบลทุ่งมน และจังหวัดสุรินทร์ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 หลวงปู่ริม รตนมณี จะพาญาติธรรมในท้องถิ่นมาร่วมกันปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน และการเจริญสติ วิปัสสนากรรมฐานพร้อมทำบุญต่ออายุ ณ สถานที่ป่าศีรีวงคตแห่งนี้ทุกปี และช่วงกลางคืนก็จะนำพาชาวบ้านไปจัดงานลอยกระทง ที่วัดอุทุมพร ตำบลทุ่งมน และทำพิธีกรรมบั้งไฟพญานาคหรือประเพณีไหว้พระจันทร์ เพื่อเสี่ยงทายฟ้าฝนฤดูกาลเพาะปลูกในปีถัดไป พิธีกรรมการอาบน้ำท่ามกลางพระจันทร์เต็มดวงในวันเพ็ญเดือน 12 โดยเชื่อกันว่า หากใครได้อาบน้ำท่ามกลางพระจันทร์ในวันเพ็ญเดือน 12 ในรอบปี ซึ่งมีครั้งเดียว จะพ้นเคราะห์ พ้นโศก จะพบแต่ความโชคดี และอายุจะยืนยาว สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียนตลอดปี และได้มีการดำเนินการมาตลอด จนกระทั่งหลวงปู่ริม รตนมณี ท่านได้มรณภาพไปเมื่อปี พ.ศ.2528 (องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน, 2564)

การฟื้นฟูประเพณีขึ้นเขาศีรีวงคต

ประเพณีขึ้นเขาศีรีวงคต ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์เดินตามรอยเท้าหลวงปู่ริม รตนมณี ในการปฏิบัติธรรมสัมผัสกับธรรมชาติ ณ กลางป่าชุมชนกำไสจาน สร้างความสามัคคีกันในชุมชน หลังจากหลวงปู่มรณภาพแล้วก็ขาดหายไปนาน ปัจจุบันชุมชนได้จัดติดต่อกันมาแล้ว 15 ปี นอกจากการเดินตามรอยเท้าหลวงปู่แล้ว ยังบูรณาการสร้างความร่วมมือกันรักษาป่า น้ำ และพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรชุมชนได้อย่างกลมกลืน เช่น

การบวชป่า การปล่อยปลา ประกาศแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา การแสดงการเล่นทางวัฒนธรรม การเสวนา เป็นต้น โดยมีชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรม (พระครูปริยัติกิตติวรณ, 2564)

พระครูปริยัติกิตติวรณ กล่าวว่า “สถานที่แห่งนี้ เรียกว่า “พนมลูก” แปลว่า เขาพระ เป็นการจำลอง “ศิรีวงศต” ตามเรื่องพระเวสสันดรชาดก ในท้องถิ่นทุ่งมนมีการจำลองเส้นทางวงศตประกอบพิธีกรรม “การทำบุญชักบังสุกุลเป็น” หลวงปู่ริม รตนมณี ได้นำพาพระสงฆ์และชาวบ้านเริ่มก่อกองหินในป่ากำไสจาน ข้างเส้นทางสัญจรระหว่างบ้านทุ่งมน และบ้านป่าชัน สองฝากฝั่งเขตแดนจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ ให้เป็นศิรีวงศตเมื่อปี 2500 แล้วจัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม เติมน้ำจมน ทำจิตภาวนาทุก ๆ ปี ให้ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของปี ในบางปีก็มีการปักค้ำแล้วทำพิธีตักบาตรตอนเช้าด้วย เมื่อหลวงปู่มรณภาพในปี 2528 กิจกรรมบุญนี้ก็ได้หยุดลง ต่อมาอาตมาได้้นำพาชาวบ้าน ญาติธรรม และประชาชนในตำบลทุ่งมน และตำบลใกล้เคียงร่วมฟื้นฟูงานบุญศิรีวงศตนี้ขึ้นมาอีกครั้ง และมีชุมชนจัดตั้งเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2544 ความเข้มข้นที่จะร่วมกันฟื้นฟูชุมชนด้วยศาสนา และวัฒนธรรมชุมชนก็เกิดขึ้นตามลำดับ ในวันเพ็ญเดือน 12 ปี 2548 จึงเป็นครั้งที่ 1 แห่งการจัดกิจกรรม ประเพณีขึ้นเขาศิรีวงศต และยังคงบุญประเพณีศิรีวงศต โดยจัดพิธีทำบุญ บูชาครูหลวงปู่ บวชป่าเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการสืบทอดในพิธีดังกล่าวตลอดมา” (พระครูปริยัติกิตติวรณ, 2564)

ด้วยคุณูปการของหลวงปู่ริม รตนมณี ได้ตระหนักในการทำมาดี และสำนึกในบุญคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน จึงได้เป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือระหว่างแกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานราชการในเขตพื้นที่ทุกหน่วยงาน และแกนนำองค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน เพื่อบูรณาการงานบุญประเพณีศิรีวงศต ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมในตำบลทุ่งมน ทุกภาคีเครือข่ายจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีอันดีงามนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน, 2564)

สรุป ประวัติของการขึ้นเขาศิรีวงศต เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2500 โดยหลวงปู่ริม รตนมณี พระเกจิอาจารย์ ซึ่งได้เล็งเห็นเหตุการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้ริเริ่มประสานแนวทางศาสนธรรมกับประเพณี และวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการทำป่าชุมชนศิรีวงศตขึ้น โดยได้นำพาชาวบ้านทำป่าชุมชนผืนแรกชื่อว่า “ป่าชุมชนศิรีวงศต” เป็นพื้นที่แรกในตำบลทุ่งมน เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาโดยการจำลองแบบอย่างเขาวงกต ซึ่งเป็นเรื่องราวจากคัมภีร์พุทธศาสนา เรื่องพระเจ้าลิขชาติ มหาเวสสันดรชาดก โดยทำเส้นทางที่ซับซ้อน วกลง เพื่อเดินจงกรม ปฏิบัติธรรม และสมถวิปัสสนากรรมฐาน จนกระทั่งหลวงปู่มรณภาพเมื่อปี 2528 กิจกรรมนี้ได้หยุดลง ซึ่งต่อมาพระครูปริยัติกิตติวรณ ได้นำพาประชาชนในตำบลทุ่งมน และตำบลใกล้เคียงร่วมฟื้นฟูงานบุญศิรีวงศตนี้ขึ้นมาอีกครั้ง ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน จึงได้เป็นหน่วยงานประสานงานเพื่อบูรณาการงานบุญประเพณีศิรีวงศต ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมในตำบลทุ่งมนจนถึงปัจจุบัน

วิเคราะห์การอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาคีรีวงคต ในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์

การจัดงานการขึ้นเขาคีรีวงคตเพื่อรำลึกและบูชาคุณของหลวงปู่ริม รตนมณี ยุพิน ธรรมเที่ยง ให้สัมภาษณ์ว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน เป็นหลักในการจัดงานทำบุญเขาคีรีวงคตเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 โดยหมุนเวียนเปลี่ยนประธานของแต่ละหน่วยงานในการจัดงานแต่ละปี เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานป่าไม้อำเภอ เป็นต้น โดยใช้งบประมาณของอบต.ทุ่งมน ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปเป็นอันมาก แต่ในช่วงนี้อยู่ในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 จึงได้จัดงานตามความเหมาะสมกับสถานการณ์โดยลดกิจกรรมลงจากเดิม” (ยุพิน ธรรมเที่ยง, 2564) และ เปื้อง สันตย์พร ก็ได้ให้สัมภาษณ์ในแนวทางเดียวกันว่า “งานบุญประจำปีขึ้นเขาคีรีวงคต เป็นประเพณีที่ชาวทุ่งมนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานแล้ว จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าคนแก่แก่เล่าว่า เมื่อปี พ.ศ. 2500 หลวงปู่ริม รตนมณี ได้นำพาญาติโยมเรียงหิน กองหิน เป็นสถานที่เดินจงกรมที่ป่าชุมชนคีรีวงคต ในตำบลทุ่งมนแห่งนี้ ทำให้มีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ถูกบุกรุก ครอบครอง โดยการจำลองแบบอย่างเขาวงกต ทำเส้นทางที่ซับซ้อนวาววน เพื่อเดินจงกรม นั่งสมาธิ ปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน และประกอบกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งหลวงปู่ท่านมีเจตนารมณ์จะรักษาผืนป่าไว้ให้ชุมชน โดยใช้ธรรมะเป็นสื่อกลางให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการนำไปปรับใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า หรือไม่รุกล้ำจับจองที่ดินเป็นของตัวเองโดยพลการ อันจะส่งผลให้ระบบนิเวศมีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป” (เปื้อง สันตย์พร, 2564)

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์ การอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาคีรีวงคต ในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ สามารถนำไปวิเคราะห์ และสรุปได้ใน 3 ด้าน คือ

1. ด้านจิตสำนึกของชุมชน จากการสัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติธรรม (วีระ กิตติคุณ) โดยเฉพาะในประเด็น “...ชาวบ้านไม่กล้าบุกรุกมาจับจองที่ดิน เพราะชาวบ้านคิดว่าเป็นพื้นที่ของหลวงปู่ริม และเคารพหลวงปู่ริม...ชาวบ้านก็ไม่กล้ามาจับจองที่ดินเช่นเดิม”

ในประเด็นนี้ สอดรับกับหลักธรรม ในพระไตรปิฎก สุกกัสมสูตร ว่าด้วยธรรมฝ่ายชาวพระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว “พระสูตรนี้ พระอรหันต์กล่าวไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย สุกกัสมสูตร (หมายถึงกุศลธรรม คือธรรมที่เป็นฝ่ายชาว หรือ ธรรมบริสุทธิ) 2 ประการนี้ ย่อมคุ้มครองโลก สุกกัสมสูตร 2 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. หิริ (หมายถึง ความละอายต่อกุศลธรรม) 2. โอตตัปปะ (หมายถึง ความกลัวต่อกุศลธรรม) และได้ให้ความหมายของกุศลไว้ว่า “กุศล คือ บุญ, ความดี, ฉลาด, สิ่งที่ดี, กรรมดี แสดงความหมายของกุศลธรรมไว้ว่า กุศลธรรม คือ ธรรมที่เป็นกุศล, ธรรมฝ่ายกุศล ธรรมที่ดี, ธรรมฝ่ายดี” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้นิยามคำว่า จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกส่วนลึกของบุคคล ที่ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ คงทน เป็นความคิดที่ติดตัว ติดใจอยู่ตลอดเวลา (สัญญา วิวัฒน์, 2549) “จิตสำนึก” หมายถึงการรู้ตัว โกล่เคียงกับคำว่า ความเชื่อ เป็นสภาวะจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากการประเมินค่าความสำคัญที่ได้จาก

ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น ความสนใจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของคน ซึ่งประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านทุ่งมน มีฮีริ และโอตตัมปะ ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป จึงไม่กล้าจับจองที่ดิน ซึ่งเป็นกุศลธรรม เป็นธรรมฝ่ายดี เป็นบุญ เป็นความดี เพราะหากทำการรุกกล้าจับจองที่ดินป่าชุมชน จะทำให้เป็นอกุศลธรรม เป็นธรรมชั่ว ความชั่ว เป็นบาป มีโทษ ให้ผลเป็นทุกข์เดือดร้อน เพราะชาวบ้านก็มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมที่อยู่ในส่วนลึกในใจของตนเอง ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ คงทนเป็นคุณธรรมที่ติดตัวติดใจอยู่ตลอดเวลา

2. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติวรณ (วีระ กิตฺติวณฺโณ) โดยเฉพาะในประเด็น “...ผู้นำชุมชน กำนันเปียง สันตัยพร ท่านได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของตำบลทุ่งมน และตั้งกลุ่มหัวก้าวหน้าไปล้อมป่า ดูแลป่าชุมชนไว้ ท่านจะหวงแหนป่าแห่งนี้มาก...และ Key Word สำคัญ...เป็นที่น่าสังเกตว่า ที่ใดมีพระไปสร้างวัดหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่นั่นป่าจะอยู่ได้ไม่ถูกทำลาย...”

ในประเด็นนี้ ในพระไตรปิฎก พระองค์ทรงบัญญัติ สิกขาบทห้ามไม่ให้ภิกษุขุดดิน ตัดต้นไม้ ภายอุจจาระ ปัสสาวะลงบนของเขียว สิกขาบทเหล่านี้ ได้สร้างจิตสำนึกให้แก่ภิกษุสามเณร และเป็นแบบอย่างให้กับผู้พบเห็นการที่ภิกษุไม่ตัดต้นไม้ย่อมช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติได้มากมาย เพราะสิ่งมีชีวิตที่อาศัยต้นไม้ตั้งแต่รากถึงยอดมีอยู่อย่างชุกชุม เช่น สัตว์จำพวกแมลง หนอน ผีเสื้อ เป็นต้น ต่างก็อาศัยต้นไม้เป็นเสมือนบ้านของพวกมัน เป็นที่หลบภัย เป็นที่พักนอน ยิ่งต้นไม้ใหญ่เท่าไรก็ยิ่งมีสัตว์อาศัยมากเท่านั้น ต้นไม้เป็นห่วงโซ่อาหารที่หมุนเวียนหล่อเลี้ยงชีวิตทั้งของคนและสัตว์ พระพุทธองค์ต้องอาศัยผักและผลไม้ตามป่าเป็นอาหารยังชีพ คนและสัตว์ก็อาศัยป่าไม้ (ประพันธ์ ศุภสร, 2554) ดังนั้น พุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไป จึงควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์รักษาไว้ ใช้อย่างรู้คุณค่า ไม่ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย ทำให้ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ตลอดไป และสิกขาบทเกี่ยวกับเรื่องจำพรรษา เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุอยู่จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน ไม่ให้ภิกษุจาริกไปในที่ต่างๆ เว้นแต่มีกิจจำเป็นจริงๆ ก็สามารถไปได้แต่ต้องไม่เกิน 7 วัน (สัตตาทหณณียะ) เพื่อป้องกันไม่ให้ภิกษุไปเหยียบย่ำพืชพรรณที่ชาวบ้านปลูกไว้ และห้ามไม่ให้ภิกษुक่อไฟในป่า เพราะจะทำให้เกิดไฟไหม้และป่าเสียหายได้ แต่สามารถก่อไฟเพื่อเป็นแนวป้องกันไฟป่าได้ เป็นการรักษาป่าไว้และป้องกันไม่ให้ไฟไหม้ป่าด้วย และทำให้ภิกษุสงฆ์รู้จัก ดูแล รักษาทรัพยากรป่าไม้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พุทธบัญญัติที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้นั้นแต่มีผลทำให้ภิกษุสงฆ์อยู่รวมกันกับป่าไม้อย่างสงบสุข ดังนั้น พุทธบัญญัติกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยการเน้นให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัดและมีศีลที่บริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าเล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้จะบัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับป่าไม้แต่ละข้อต้องคำนึงถึงวินัยและธรรมชาติให้มีความสอดคล้องเกื้อกูลกัน เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม ให้พระสงฆ์ ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์

ในความคิดเห็นของนักวิชาการ เดชา บุญค้ำ กล่าวว่า “การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการสงวนรักษาที่ไม่เข้มงวด และเป็นลักษณะผ่อนคลายเป็น เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้มิให้สูญหาย หรือถูกเปลี่ยนไป โดยการใช้สอยหรือบริโภคที่ไม่เหมาะสมหรือกล่าวโดยหลักการก็คือ เป็นการพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์เดิมไว้ แต่ไม่หวงห้าม” (เดชา บุญค้ำ, 2536) ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความคิดเห็นของ ประชา อินทร์แก้ว ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์เอาไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ อีกด้วย (ประชา อินทร์แก้ว, 2542) และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยทางอ้อม ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพประชาชนโดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา 2) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ 3) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน...(krajae, 2564)

จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์ป่าไม้อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชน และประชาชนรวมถึงพระสงฆ์ผู้นำด้านจิตวิญญาณของชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการตามรอยหลวงปู่ริม รตนมณี ในการประสานแนวทางศาสนธรรมกับประเพณี และวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของชุมชน นับได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นไปตามนัยความหมายของพุทธบัญญัติของพระพุทธองค์ และทัศนะของนักวิชาการดังกล่าว

3. ด้านการฟื้นฟูสืบสานประเพณีขึ้นเขาศีรีวงคต จากการสัมภาษณ์ พระครูปริยัติกิตติวรณพบว่า “...ประเพณีขึ้นเขาศีรีวงคต ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์/เดินตามรอยเท้าหลวงปู่ริม รตนมณี ในการปฏิบัติธรรมสัมพันธ์กับธรรมชาติ ณ กลางป่าชุมชนกำไสจาน สร้างความสามัคคีกันในชุมชน...จัดกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่น บวชป่า ปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีการจัดตั้งศูนย์สมณไพโรศึกษา ศูนย์ศึกษาพันธุ์กรรมพืช ซึ่งมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ให้การดูแลสนับสนุนการทำบุญเขาศีรีวงคตของทุกปีนั้น จะมีหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมนเป็นหลัก ซึ่งมีข้อตกลงกันระหว่างวัด หน่วยงานต่าง ๆ ว่า จะต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนหน่วยงานในการดำเนินการ และเปลี่ยนประธานการจัดงานในแต่ละปี โดยใช้บของอบต.ทุ่งมนเป็นหลักเหมือนเดิม” สอดรับกับการสัมภาษณ์ ยุพิน ธรรมเที่ยง “องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน เป็นหลักในการจัดงานทำบุญเขาศีรีวงคตเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 โดยหมุนเวียนเปลี่ยนประธานของแต่ละหน่วยงานในการจัดงานแต่ละปี

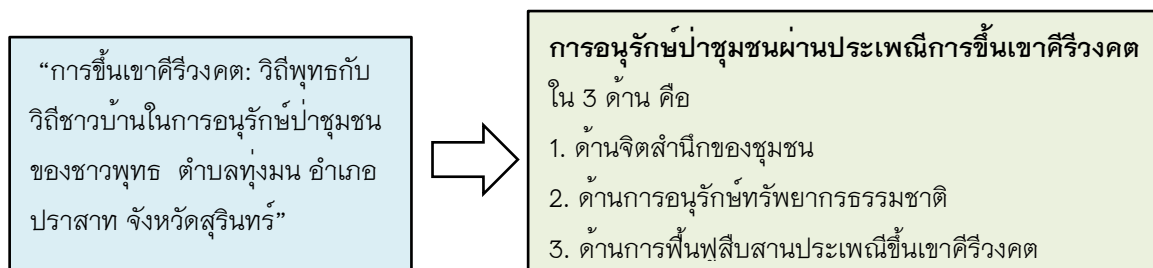
เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานป่าไม้อำเภอ เป็นต้น...แต่ในช่วงนี้อยู่ในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 จึงได้จัดงานตามความเหมาะสมสถานการณ์โดยลดกิจกรรมลงจากเดิม” และ เปื้อง สันหทัยพร “งานบุญประจำปีขึ้นเขาศรีวังคต เป็นประเพณีที่ชาวทุ่งมนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานแล้ว จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าคนแก่แก่เล่าว่าเมื่อปี พ.ศ. 2500 หลวงปู่ริม ท่านมีเจตนารมณ์จะรักษาผืนป่าไว้ให้ชุมชน โดยใช้ธรรมะเป็นสื่อกลางให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการนำไปปรับใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า หรือไม่รุกรานลำน้ำของที่ดินเป็นของตัวเองโดยพลการ อันจะส่งผลให้ระบบนิเวศน์มีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป”

ในประเด็นนี้ เป็นไปตามแนวคิดของนักวิชาการ สมหญิง สุนทรวงษ์ ให้นิยามความหมายของคำว่า “ป่าชุมชน” เป็นวิถีปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่า และความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เนื่องจากป่าชุมชน เป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากร และผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (สมหญิง สุนทรวงษ์, 2557) และแนวคิดของ สมศักดิ์ สุขวงศ์ ได้นิยาม “ป่าชุมชน” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงเกือบ 30 ปี ที่ผ่านมา เป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้ โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนที่มีวิถีปฏิบัติ เป็นระบบทรัพยากรร่วมของชุมชน ทั้งยังเป็นกิจกรรมของคนชนบทในการจัดการทรัพยากรต้นไม้อและป่าไม้ เพื่อผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุน และมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก การจัดการ การป้องกัน และการเก็บเกี่ยวหาผลประโยชน์จากป่าไม้ ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืน (สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2550) และในการจัดงานจะมีหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมนเป็นหลัก (ใช้บขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน) ซึ่งมีข้อตกลงกันระหว่างวัด และหน่วยงานต่างๆ ว่าจะต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนหน่วยงานในการดำเนินการ และเปลี่ยนประธานการจัดงานในแต่ละปี เป็นการสืบสานประเพณี ตามแนวคิดของ สุรศักดิ์ สามประดิษฐ์ ที่กล่าวว่า วิธีการสืบสานประเพณีคือ วิธีปฏิบัติตามขั้นตอนในการถ่ายทอดสิ่งที่นิยมประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณีให้คงอยู่ (สุรศักดิ์ สามประดิษฐ์, 2546)

จะเห็นได้ว่า ประเพณีขึ้นเขาศรีวังคต ชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมนได้ร่วมมือกันในการฟื้นฟูสืบสานประเพณีการขึ้นเขาศรีวังคต ให้ดำรงอยู่ต่อไปจนถึงปัจจุบันตามเจตนารมณ์ของหลวงปู่ริม รตนมูณี เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม ให้ประชาชนได้ปฏิบัติธรรมและทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น บวชป่า วิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ซึ่งจะได้ทั้งทำบุญ และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมไปในคราวเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

ผลจากการศึกษา ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาตีวีงคต ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านจิตสำนึกของชุมชน 2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) ด้านการฟื้นฟูสืบสานประเพณีการขึ้นเขาตีวีงคต สามารถเขียนแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

สรุป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา “การขึ้นเขาตีวีงคต: วิถีพุทธกับวิถีชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชาวพุทธ ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” สรุปได้ใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติของการขึ้นเขาตีวีงคต เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยหลวงปู่ริม รตนมณี ได้นำพาชาวบ้านทำป่าชุมชนผืนแรกชื่อว่า “ป่าชุมชนคีรีวงคต” โดยการจำลองแบบอย่างเขาวงกต ซึ่งเป็นเรื่องราวจากคัมภีร์พุทธศาสนาในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ทำเส้นทางที่ซับซ้อนวกลง เพื่อเดินจงกรม และปฏิบัติธรรม 2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวพุทธในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ชาวบ้านทุ่งมนนับถือศาสนาพุทธทุกครุฑเรือน แต่ยังคงมีความเชื่อถือดั้งเดิม ในการเซ่นไหว้ศาลปู่ตาของหมู่บ้าน เจ้าที่เจ้าทางและเจ้าในนา เพื่อขอความเป็นสิริมงคลและช่วยบันดาลให้ผลผลิตดี การลงแขกเกี่ยวข้าว และพิธีจองโด (ผูกข้อมือ) มีการละเล่น คือ กันตรึม เรือมอันเร เจริญ รำตรุษ และลิเกพื้นบ้าน เป็นต้น 3) เพื่อวิเคราะห์การอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านประเพณีการขึ้นเขาตีวีงคต ในเขตตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านจิตสำนึกของชุมชน ชาวบ้านมีจิตสำนึกด้านคุณธรรม มีหิริโอตตปปะ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เคารพหลวงปู่ริม จึงไม่รุกล้ำจับจองที่ดินในเขตป่าชุมชนคีรีวงคต 2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชน ประชาชน และพระสงฆ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยทางอ้อม ในการประสานแนวทางศาสนธรรมกับประเพณี และวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม 3) ด้านการฟื้นฟูสืบสานประเพณีขึ้นเขาตีวีงคต ชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน ได้ร่วมด้วยช่วยกันฟื้นฟูสืบสานประเพณีนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไปจนถึงปัจจุบัน ตามเจตนารมณ์ของหลวงปู่ริม รตนมณี เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม ให้ประชาชนได้ทั้งการปฏิบัติธรรม และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมไปในคราวเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- เดชา บุญค้ำ. (2536). *การปฏิบัติวิชาชีพภูมิสถาปัตย์กรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชา อินทร์แก้ว. (2542). *ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ประพันธ์ ศุภสร. (2554). วินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. ในพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- เป็อง สันทัยพร. (2564). ปราชญ์ชาวบ้าน. ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *สัมภาษณ์*, 20 สิงหาคม.
- พระครูปริยัติกิตติวรณ. (2564). เจ้าคณะตำบลทุ่งมน-สมุด. เจ้าอาวาสวัดสะเดา รัตนาราม. ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *สัมภาษณ์*, 20 สิงหาคม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน ธรรมเที่ยง. (2564). ปลัดอบต.ทุ่งมน. ปฏิบัติหน้าที่นายก อบต.ทุ่งมน. *สัมภาษณ์*, 20 สิงหาคม.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2550). *การจัดการป่าชุมชน: เพื่อคนและเพื่อป่า*. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์.
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2557). ป่าชุมชนกับสังคมไทย. *ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (รีคอฟ) ประเทศไทย*, (23 กันยายน), 1-4.
- สัญญา วิวัฒน์. (2549). *จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเชิงพุทธ*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สารานุกรมเสรี. (2563). *บ้านทุ่งมน (จังหวัดสุรินทร์)*. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2564, จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/บ้านทุ่งมน_\(จังหวัดสุรินทร์\)](https://th.wikipedia.org/wiki/บ้านทุ่งมน_(จังหวัดสุรินทร์))
- สุรศักดิ์ สามประดิษฐ์. (2546). *ผลิตภัณฑ์จักหวาย หมู่ที่ 6 ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี*. สระบุรี: ปากเพรียวการพิมพ์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน. (2564). *งานบุญประเพณีดีริ้วคต*. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2564, จาก http://www.tungmon.go.th/page.php?pagename=data_detail&id=165
- Krajae. (2564). *การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.krajae.go.th/attachments/1451_การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.pdf